

ბლოგი

შშმ პირთა დასაქმების სირთულეები საჯარო სამსახურში

გვანცა კილასონია

შშმ პირთა დასაქმების სირთულეები საჯარო სამსახურში

დასაქმების უფლებით სარგებლობა საზოგადოებაში თავის დამკვიდრებისა და ღირსეული ცხოვრების გარანტიაა. შესაბამისად, ბუნებრივია, საზოგადოების დიდი ნაწილის სურვილი, იპოვოს სასურველი სამუშაო ადგილი და შეძლოს საკუთარი თავის რეალიზება. სამწუხაროდ, სამუშაოს ძებნა რთული პროცესია და საკითხი კიდევ უფრო პრობლემური მაშინაა, როდესაც საქმე შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა (შემდეგში შშმ) დასაქმებას ეხება.

დასაქმების, როგორც ანაზღაურებადი შრომის, არსიდან გამომდინარეობს მისი ეკონომიკურ მდგომარეობასთან ბმაც და იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მსოფლიოში სამუშაო ასაკში მყოფი (დაახლოებით 785-975 მილიონი) შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა ნახევარზე მეტი ეკონომიკურად აქტიური არ არის, შეიძლება დავასკვნათ, რომ შშმ პირები სხვა ჯგუფებთან შედარებით დასაქმების კუთხით არათანასწორ პირობებში იმყოფებიან. [1]

ნებისმიერი პრობლემის მასშტაბების გაანალიზებისთვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია GEORGIAN YOUNG LAWYERS' ASSOCIATION

გვაძლევს სტატისტიკური მონაცემები, თუმცა საქართველოში დასაქმებულ შპმ პირთა ზუსტი აღრიცხვა, სამწუხაროდ, ვერ ხერხდება. აღრიცხვის სირთულე აიხსნება იმითაც, რომ ზუსტად არ არის განსაზღვრული ქვეყანაში მცხოვრები შპმ პირთა რაოდენობა [1] მაგალითისთვის, 2021 წლის მონაცემებით, სოციალური მომსახურების სააგენტოს მიერ მონოღებული ინფორმაციით, საქართველოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის სტატუსი 128 144 ადამიანს აქვს, რაც საქართველოს მოსახლეობის 3.43 %-ს შეადგენს. მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციის მონაცემებით კი შპმ პირები საშუალოდ მოსახლეობის 15%-ია.[2] შესაბამისად, **მსგავსი მონაცემები ბევრ კითხვის ნიშანს აჩენს მათ შორის სტატუსის მინიჭების პროცედურის ნაკლოვანებებთან დაკავშირებითაც.**

საყურადღებოა, რომ გაეროს შპმ პირთა უფლებების დაცვის კონვენციით ხელმომწერი ქვეყნები ვალდებული არიან უზრუნველყონ შპმ პირთა ღია შრომის ბაზარზე დასაქმება და დაიცვან მათი ძირითადი უფლებები. შპმ პირები **დაცული უნდა იყვნენ დისკრიმინაციისგან დასაქმების ყველა ეტაპზე.** ამასთანავე, მათთვის **გარანტირებული უნდა იყოს ეფექტური სამუშაო გარემო, პროფესიული ზრდისა და კარიერული განვითარების შესაძლებლობა.** აღსანიშნავია ისიც, რომ სახელმწიფოს ვალდებულებები არ არის შემოსაზღვრული რომელიმე სექტორით და **მოიცავს როგორც კერძო, ასევე საჯარო სექტორს და პირობების შექმნას თვითდასაქმებისთვისაც.[3]**

გემოაღნიშნულ კონვენციას ხელმომწერის შემდეგ (საქართველომ 2009 წელს შეუერთდა კონვენციას, ხოლო ძალაში 2014 წელს შევიდა) [4], შპმ პირთა განათლებისა თუ დასაქმების ხელშეწყობის კუთხით გარკვეული ნაბიჯები გადაიდგა. კერძოდ, საჯარო სკოლებსა და პროფესიულ სასწავლებლებში გაძლიერდა ინკლუზიური განათლება, ამოქმედდა კანონი შპმ პირთა დასაქმების ხელშეწყობის შესახებ და დაწესდა სპეციალური საგადასახადო შეღავათები.[5] სასიკეთო ცვლილებების მიუხედავად, სახალხო დამცველის 2022 წლის ანგარიშში ვკითხულობთ, რომ შპმ პირთა დასაქმების კუთხით 2017 წელს მის მიერვე ჩატარებული მონიტორინგის შემდეგ მდგომარეობა არ გაუმჯობესებულა. შესაბამისად, ძალაში რჩება 2017 წლის ანგარიშში მოხსენიებული რეკომენდაციების დიდი ნაწილი. ასევე, სახალხო დამცველის შეფასებით, **შპმ პირთა დასაქმების კუთხით სახელმწიფოსა და კერძო სექტორის მხრიდან გატარებული ღონისძიებები არ არის საკმარისი და ისინი არასისტემური და დროებითია;[6]**

საინტერესოა თუ როგორ აწესრიგებენ სხვა სახელმწიფოები შპმ პირთა შრომით ბაზარზე ინტეგრაციის საკითხს. მაგალითისთვის, მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში მოქმედებს შპმ პირთა კვოტირების სისტემა, რომელიც დამსაქმებლებს, როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში, განსაზღვრულ პირობებში შპმ პირთა კონკრეტული რაოდენობის დასაქმებას ავალდებულებს.[7] კვოტირების სისტემის ჩამოყალიბების ისტორია 1950-იანი წლების

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია GEORGIAN YOUNG LAWYERS' ASSOCIATION

ევროპიდან იწყება, რაც გამონვეული იყო ე. წ. [8] ინვალიდების [9] რაოდენობის ზრდის პარალელურად მუშახელზე მოთხოვნის ზრდით. [8] კვოტირების სისტემა ხშირ შემთხვევაში აზრთა სხვადასხვაობებს იწვევს და არსებობს მოსაზრება, რომ ის აძლიერებს საზოგადოებაში არსებულ ნეგატიურ სტერეოტიპებს. თუმცა, პრაქტიკის ანალიზი აჩვენებს, რომ დასაქმების ხელშეწყობის კუთხით არსებული პოზიტიური შედეგები დღითიდღე იზრდება. საერთაშორისო პრაქტიკით კვოტირების წესი კი დღესდღეობით უმეტესად საჯარო სექტორზე მოდის.[9]

გასაზიარებლად მიმართა ესპანეთში არსებული საკანონმდებლო რეგულირება, რომლის თანახმადაც, კომპანიები, რომელთაც ჰყავთ 50 ან მეტი დასაქმებული ბოლო 12 თვის განმავლობაში, ვალდებული არიან დასაქმებულთა არანაკლებ 2 პროცენტი დააკომპლექტონ შშმ პირებით, წინააღმდეგ შემთხვევაში კი მიმართონ დასაქმების სახელმწიფო სამსახურს და განმარტონ ვალდებულების შეუსრულებლობის შესაბამისი მიზეზი (მოთხოვნილი კვალიფიკაციის მქონე შშმ პირის მოძიების შეუძლებლობა და სხვა). [10]საჯარო სექტორში სამუშაო ადგილების 2% კი სპეციალურად ინტელექტუალური შეზღუდვების მქონე ადამიანებისთვისაა გამოყოფილი. [11]

შშმ პირთა წინაში არსებული გამონვევები სამუშაო ადგილზე მოხვედრისას არ სრულდება და მნიშვნელოვნია, თუ რამდენად ადაპტირებულია სამუშაო გარემო მათ საჭიროებებთან. მსგავს გარანტიებს ვაწყდებით მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, სადაც საკანონმდებლო დონეზეა განერილი დამსაქმებლის ვალდებულება უზრუნველყოს შშმ პირები ადაპტირებული სამუშაო სივრცით. მაგალითისთვის, მსგავს მონესრიგებას ვაწყდებით ირლანდიაში, იტალიაში, შვედეთსა და ავსტრიაში.[12]საქართველოს შრომის კოდექსში 2020 წელს შესული ცვლილებებით, ასევე დადგენილი იქნა გონივრული მისადაგების პრინციპი, რაც [13] აკისრებს ვალდებულებას საჭიროების შემთხვევაში განახორციელოს შესაბამისი ღონისძიებები, რათა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს ჰქონდეს თანაბარი შესაძლებლობა დასაქმების, კარიერული წინსვლის, კვალიფიკაციის ამაღლების, პროფესიული მომზადებისა და პროფესიული გადამზადების ხელმისაწვდომობისთვის. [13] თუმცა, საქართველოს შრომის კოდექსი დამატებით ადგენს, რომ მსგავსმა ღონისძიებებმა არაპროპორციული ტვირთი არ უნდა დააკისროს დამსაქმებელს.[14]ტვირთი არაპროპორციულად არ მიიჩნევა, თუ კონკრეტულ ღონისძიებასთან დაკავშირებით მოქმედებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სახელმწიფო მხარდაჭერის პროგრამები, შეღავათები ან/და სხვა, ალტერნატიული საშუალებები.[15]

ბოლოს აღვნიშნავ, რომ საჯარო სამსახურის ბიუროს 2022 წლის მონაცემებით, საჯარო სამსახურში დასაქმებულია სულ 240 შშმ პირი (საჯარო მოხელე -78; შრომითი

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია GEORGIAN YOUNG LAWYERS' ASSOCIATION

ხელშეკრულებით დასაქმებული პირი -162)[16], რაც 2022 წელს საჯარო სამსახურში მთლიანად დასაქმებული მოსამსახურეების 0.6%.[17] მიმაჩნია, რომ საჯარო სამსახურში დასაქმებული შპმ პირების რაოდენობა მნიშვნელოვნად მცირეა და სახელმწიფომ უნდა გადადგას აქტიური ნაბიჯები ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად.

ვფიქრობ, რომ საჯარო სამსახურში შპმ პირების დასაქმების ხელშეწყობის, ხოლო დასაქმებული პირებისათვის ინკლუზიური და თანასწორუფლებიანი სამუშაო გარემოს შესაქმნელად, მნიშვნელოვანია, სახელმწიფომ და საჯარო დაწესებულებებმა გაითვალისწინონ შემდეგი რეკომენდაციები:

- დაწესდეს დროებითი კვოტირების სისტემა საჯარო სამსახურში შპმ პირთა დასაქმების ხელშეწყობის მიზნით;
- შპმ პირთათვის მოეწყოს ადაპტირებული სამუშაო გარემო (შენობის ყველა ნაწილზე წვდომის გაუმჯობესება, ფიზიკური ბარიერების აღმოფხვრა, სამუშაო ადგილების მორგება ინდივიდის საჭიროებებზე და სხვა.);
- ჩატარდეს ცნობიერების ამაღლების ტრენინგები ინკლუზიური სამუშაო გარემოსა და თანასწორუფლებიანი სამუშაო გარემოს მნიშვნელობაზე, მათ შორის მენეჯერულ პოზიციებზე დასაქმებული მოსამსახურეების მონაწილეობით;
- საჯარო მოსამსახურეებისათვის ორგანიზებული პროფესიული განვითარების ტრენინგები ჩატარდეს შპმ პირთათვის ადაპტირებულ გარემოში.

ავტორი: გვანცა კილასონია

ქლოგი მომზადებულია ღია საზოგადოების ფონდის მხარდაჭერილი პროექტის : "ქრომითი უფლებების ადვოკატირება საჯარო სამსახურში" ფარგლებში. შესაძლოა პოსტის შინაარსი არ ასახავდეს საიას და დონორი ორგანიზაციის პოზიციას.

[1] ქეთევან ხომერიკი შესაძლებლობის მქონე პირთა შრომისა და დასაქმების უფლება 2022, გვ.5. მით. Alan Roulstone, People, Work and Employment In: Nick Watson, Alan Roulstone and Carol Thomas, Routledge Handbook on Disability Studies (Routledge 2012))211 [<https://bit.ly/3xCCn6F>]

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია
GEORGIAN YOUNG LAWYERS' ASSOCIATION

[2] World Health Organization (2001) International Classification on Functioning, Disability and Health, ICF, World Health Organization, Geneva

იხ. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42407/9241545429-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

[3] თამარ მახარაძე ანასტასია ქიტიაშვილი თამარ აბაშიძე ირინა ჟვანია დეა აბულაძე საჯარო სექტორში შშმ პირთა დასაქმების მხარდაჭერა , 2022 წ. გვ. 6

[4] შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2334289?publication=0>

[5] თამარ მახარაძე ანასტასია ქიტიაშვილი თამარ აბაშიძე ირინა ჟვანია დეა აბულაძე საჯარო სექტორში შშმ პირთა დასაქმების მხარდაჭერა , 2022 წ. გვ. 6

[6] საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი, სპეციალური ანგარიში "შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შრომისა და დასაქმების უფლება ", ავტორი ქეთევან ხომერიკი.

მისაწვდომია:https://www.ombudsman.ge/res/docs/2022091620441847336.pdf?fbclid=IwAR2zshtNODEI59_zrfgLx4fH1WH-N18.

[7] Social & Inclusion Division , [Policies for Persons with Disabilities](https://www.hi.org/sn_uploads/Employment-and-Disability_13-Countries-Synthesis_EN.pdf) 2017, გვ.9 იხ. https://www.hi.org/sn_uploads/Employment-and-Disability_13-Countries-Synthesis_EN.pdf

[8] იქვე;

[9] სოფიო დოლიძე, მაია გაბუნია, ნინო ჯორჯაძე, ადამიანური რესურსის მენეჯმენტის ცენტრი PMC [სამსახურის ბიუროს მიერ ადმინისტრირებული ვებგვერდის - hr.gov.ge-ის შშმ პირებზე](https://www.hr.gov.ge) " ადაპტირება , 2022წ. გვ.26

[10] Employer Legal Requirements იხ. <https://disabilityin.org/country/spain/?fbclid=IwAR2Bbt7LAdeakx-HEaVqI3XXArsxPaNvCGY0FuOzovqaXfmBIGELUMYEaNg>

[11] სოფიო დოლიძე, მაია გაბუნია, ნინო ჯორჯაძე, ადამიანური რესურსის მენეჯმენტის ცენტრი PMC [სამსახურის ბიუროს მიერ ადმინისტრირებული ვებგვერდის - hr.gov.ge-ის](https://www.hr.gov.ge)

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია GEORGIAN YOUNG LAWYERS' ASSOCIATION

hr.gov.ge-ის შპმ პირებზე “ ადაპტირება , 2022წ. გვ.26

[12] Good practice in employment of people with disabilities იხ.
https://ec.europa.eu/employment_social/soc-prot/disable/socpart/comp05_en.pdf გვ.
67 - 69

[13] საქართველოს შრომის კოდექსი, მე-9 მუხლი.

[14] საქართველოს შრომის კოდექსი, მე-9 მუხლი.

[15] საქართველოს შრომის კოდექსი, მე-9 მუხლი.

[16] საქარო სამსახურის ბიუროს მიერ მონოდებული ინფორმაცია

[17] საქარო სამსახურის ბიუროს მიერ მონოდებული ინფორმაციით, 2022 წლის განმავლობაში საქარო სამსახურში დასაქმებული იყო სულ 38400 საქარო მოსამსახურე.